

UDVARDY ZOLTÁN (1964) Budapest

UDVARDY ZOLTÁN

Kovács István: Shakespeare a Corvin közben

Magyar Napló, 2018

Mint egy hatalmas tárlat képei, úgy mutatják be a véres és vonagló 20. századot és a kivérett, füstlő új századelőt Kovács István új kötetének versei, prózaversei, egyszavas játékai, Szabó Lőrinc versbeli „kiállításához” hasonlóan (*Tárlat: A Sátán Műremekei*). Végigkalauzol térben és időben mindazon, amit egy nemzet átélhetett néhány generáción keresztül. A költő néha kifújja magát, kicsit lihegve, hogy együtt sikerült felkapaszkodnunk egy-egy újabb magaslatra (*Hóhegy*). És mi mást lát néhány honfitársunk a Schneebergről, Alsó-Ausztria tetejéről, mint „majd attól arrébb / és az arrébbon túl szinte Pereszteget / mondja Ernő / No, ja! – erősíti meg Szonja; / a lánséri várat biztosan, / ha Sopronszentmártont nem is...” Aki felkaptat ide, „láthatja Ágnes asszony / szaggatott lelkéből / hófehéren idáig sodort leplét”. S ebből már következik, a vers végén, a koccintás Arany Jánosra. Kovács itt talán választ ad Kemény István nemzedékének; a most középgenerációs költő vetette föl vagy három évtizede a kérdést: „mondd, mi ez a szó: nemzet?”

A Kárpát-medencére „nőtt”, szintén, a másik földrajzi név és verscím (*Bukovina*) – e szóval, s egy erős képpel indít a kötet („Bukovina! Bukovina!... – mit tettél vele, / hogy mindig készségesen megállt / e túlvilágot felverő jelszóra?”), kijelölve a magyar látótér másik végpontját. A kötet elején megjelölt székely végektől a könyv végi, 2017-es keltezésű, Őrvidéken túli, fent idézett Hóhegyig történő, több mint ezer kilométeres utazást nem térben, hanem időben teszi meg az olvasó e különleges gondossággal szerkesztett kötet lapjain. Megdöbbentő képeket látunk, amelyeknél ijesztőbb e magyar században már csak a valóság lehetett. Rögtön egy 1914-ben, az országba betört muszka mozgóképével indulunk (*Talány*): „Századosunkat legázolják a lovak. / Amikor feltápászkodna, / egy fiatal kozák borotvaéles sisakjával suhintva / levágja fejét, / amelyet cirkuszi ügyességgel / még a levegőben elkap.” A történet mintegy előrevetíti, mi várt e században a magyarokra.

A legerősebben kidolgozott képei e „tárlatnak” természetesen az '50-es évek, „Amikor vasárnapként még fehér ingben illett meccsre járni” (*Felhőfejes a múlt időből*). A tisztelgés nem a diktatúrának, hanem Kocsis Sándornak szól e markáns prózaverseiben. A költőt gyermekkori élményanyaga markánsan e korhoz köti, erről szólt *A gyermekkor tündöklete* című regénye is. Tömegével nőttek fel árván vagy félárván a háború utáni nemzedék gyermekei (*Nagymama, Töredék az árvaságról*), ha nem érte el őket a tragikus vég (*Ellenőrzőkönyvecske*). „Felhangzik” az ötvenhatot szinte kirobbantó zongoraszólam (*Cziffra György*) is, „Mintha megannyi villám csapott volna / a közeli Zeneakadémiába”. A kötet címadó verse (*Shakespeare a Corvin közben*) megrázó képben összegezi a forradalom reménytelen vállalkozását: „A suhanc Hamlet jelre vár: / benzinnel töltve koponyája”. A lenni vagy nem lenni monológja pedig tankként közelít.

A másik, visszatérő élmény az 1960-as években tett erdélyi utak kora, találkozás Kallós és Bánffyhunyadi világaival; itt felbukkan Oláh János emléke (*Jánossal azon az őszön*). Ez az igényes kiállítású kötet is az ő általa alapított Magyar Napló Kiadó gondozásában jelent meg.

Végül eljutunk a Magyar Rádióig, a 2006-os „ködgránátdobálókig” (*A fény százada*), ahol körbefordul a múlt: „A sötétség széttaposott varangyai – / alvadt vérfoltok a cementpadlón / (ahogyan az egykor / Szabad Kossuth Rádió udvarán is / ötven évvel később)”. Ebben a versben is utal Kovács az ismert drámára: „»Magyarország börtön!« – mondhatná Hamlet”. A költemény, felidézve a Rádió udvarán a forradalom után éppen ötven évvel véresre vert tüntetőket, komoly adósságot törleszt: régebben szeizmográf-érzékenységgel reagáló irodalmunk eddig egy szót sem vesztegetett az újabb októberre.

Az említésre került Bukovina eszünkbe juttatja Paul Celan, a Csernovicból elszármazott költő hol középkort idéző, hol az embertelen láger-kort megjelenítő verseinek eszköztárát: a nyugat-európai

lírára erős hatást gyakorló Celan villant fel ennyi metaforát, dolgozik ennyi képpel. Álomszerű pasztell hangulatot áraszt a krisztusi példázattal szembesítő *Lehetőség*. Megragadó színesztéziával törnek elő egy attemplomból (*Virrasztás egy attemplomban*) „a fénylő gregorián dallamok”. A *be nem telt idő* című

vers egyfajta ars poeticát is megfogalmaz: „Simo-gasd ki a szárnyas kezekből / kihullott legendát”. Míg „*A porondmesterből lepke lesz*”, befejezhetjük a kiállítás megtekintését, ismét Szabó Lőrincsel: „fe-léd / a végső éjszaka / egéről is az olthatatlan / tűz-vész / rémült freskói lobognak!”

WÉBER ANIKÓ

Pataki Éva: Férfiképmás

Athenaeum, 2019

WÉBER ANIKÓ (1988) Tatábanya

„Elárultam őket...? Talán. [...] Majd a jövő megméri tetteinket, és ítél felőlünk” – mondja Pulszky Ferenc fiának, Pulszky Károlynak a *Férfiképmás* című történelmi regényben. Ők ketten a Nemzeti Múzeum és az Országos Képtár igazgatóiként azon dolgoztak a dualizmus kori, millenniumi ünnepekre készülő Magyarországon, hogy világszínvonalú műkincs-gyűjteménye legyen hazánknak. A Deák politikáját támogató apát és fiát nem kímélte az ellenzék, folyamatos, éveken át tartó támadásaik azonban csak 1896-ban értek célba, amikor egy képvásárlás kapcsán megkérdőjelezték Károly művészettörténeti tudását. A tönkretett és meghurcolt Károlynak a jövő valóban igazságot szolgáltatott, hiszen ma a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület viseli a család nevét. A Szépművészeti Múzeum pedig megemlékezik arról, hogy a gyűjtemény egy részét Pulszky Károlynak köszönhetik, aki „kitűnő érzéssel és hozzáértéssel vásárolt” Itáliában, valamint kölni, amszterdami, londoni, párizsi és más műkereskedőktől.

Pataki Éva azonban nemcsak a híres Pulszky család történetének és Károly, azaz Charlie tragédiájának bemutatására vállalkozik. Kiválóan érzékelteti azt is, hogyan befolyásolta egy család életét a politika, a művészet, a haza sorsa, valamint megfordítva: hogyan határozta meg egy család a tetteivel, döntéseivel a politikát, a művészetet és a haza sorsát. Árulás-e a kiegyezést támogatni? Árulás-e a hazatérés érdekében ahhoz a császárhoz fordulni, aki elrendelte a szabadságharc megtorlását? A haza vagy a család érdeke az előbbre való? Ezek a kérdések nemcsak Ferencet és Károlyt, hanem az egész nemzetet foglalkoztatták. A szabadságharcot elnyomás követte. A bujdosó vagy külföldre szökött családoknak ismerőseik, rokonaik, barátaik haltak

meg a harcokban vagy a kivégzések során. A szabadságért. A hazáért. A császárral való kiegyezést mégis jó páran támogatták a meghurcoltak közül. A korábbi forradalmárok elkezdtek hazatérni és a dualizmust szolgálni. Köztük volt Pulszky Ferenc is, aki a szabadságharc idején Kossuth Lajos minisztere és diplomáciai képviselője volt, és 1849-ben menekült el az országból. Családja utána szökött Londonba. Bejárták Amerikát Kossuth kíséretében, Ferenc politikai, művészeti és régészeti munkákat írt, felesége, Teréz pedig saját úti élményeit vetette papírra a letarolt Magyarországról. London után Firenzében telepedtek le, és az emigrációban is tevékeny életet éltek, művészeket, tudósokat láttak vendégül nemzetközi szalonjukban, mégis vissza akartak térni a kiegyezésre készülő Magyarországra. Ferenc szakított Kossuth politikájával, eszméivel, és elfogadta a kiegyezést, sőt tevékenyen részt vett Deák politikájában, mert úgy látta, ezzel támogatja leginkább a fejlődést, döntése mégis áldozatokkal járt.

A szerző nem esik abba a hibába, hogy szereplőit olyan tankönyvszagú történelmi hősökké emeli, akik minden félelem, érzés nélkül, kiválóan szolgálják a nagybetűs hazát. A Pulszky család is hús-vér emberekből áll. Pataki árnyalja a karaktereit, és szép számmal megmutatja a hibáikat, dilemmáikat. Sőt azt sugallja, hogy miközben hihetetlenül tehetségesek, tevékenyek és a jó célért dolgoznak, valójában feláldozzák a családi békét, biztonságot, személyes kapcsolataikat. „Magyarország sötét és elmaradott. Utálom!” – fakad ki az emigrációban született kisfiú, akinek esze ágában sincs nemes eszmékért otthagyni jelenlegi olasz otthonát. Az apában és az anyában is felmerül, hogy a békés családi napokat megéri-e kockára tenni, és néha